

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Цена је листу :
на целу годину 2 фор.
на по године 1 фор.

Излази сваког 1. и 16. дана у месецу.

УРЕДНИК, ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ :
СТЕВАН КОЊОВИЋ, учитељ.

За Србију :
на целу годину 5 дин.
на по године 3 дин.

АВРАМ МАКСИМОВИЋ.

ПРИЛОГ ЖИВОТОПИСУ И КЊИЖЕВНОМ РАДУ ЊЕГОВОМ.

Написао: **Војин Бикар.**

(Свршетак.)

Тако сам нашао међу његовим рукописима ово његово дело, које на жалост није у целости остало: „Наставление о подрађивању дудови дрва и ранењу свилудајући буба за народне школе, Второ издание. Краљевском народа Србекаго Институту умножено и предаваемо Аврамом Максимовић катихетом педагогума и парохом Сомборским.“ Као што се из рукописа види, ово је дело писано 1832-ге године, а предавао га је и умножио по преводу Павла Атанацковића првога катихете истога завода, који је ово дело по архимандриту Лудовику Миттершахеру 1823-ће године превео и који 1829-те ступи у монашки чин као Платон и постане владиком српским. Из овога се рукописа види, да се покојни Аврам Максимовић радо бавио и са свиларством, што је у осталом и његова унука потврдила, када ми је причала, да је увек имао за тај посао једну до две уређене собе на своме салашу. Из признања према овом великом родољубу и за оне заслуге, које је он себи у погледу опстанка српске учитељске школе у Сомбору стекао, чува се његов лик и данас јоште у великој дворани истога завода. — Овде би имао још то да приметим, да ми је покојна мајка — друга кћи Аврамова — Ана удата Коњовић више пута приповедала, да се највише може захвалити Авраму Максимовићу, што је српска препарандија из Св. Андрије у Сомбор пренета и да је зато и обдарен био

оним орденом, што му се на попреју види. Ово само по причању бележим, ал ипак држим, да не ће бити излишно што и то овде спомињем, можда ће ко читајући ове ретке сигурнијим податцима ово причање и потврдити моћи.

Но ал није то још све, што чини Аврама Максимовића великим и што га уздиже. Он није био само велик практичар и није само за себе радио, него се постарао да свој начин рада у економији пресади у срце свога милога народа, коме је он свим својим жаром и сам живот свој посветио. Он је још године 1810-те превео повеће дело свога „Пчелара“, који данас има своје велике историјске вредности. Ово је дело он удесио, као што то наш уважени књижевник и изврени пчелар Јован Живановић вели и по коме и ја ово за Пчелара доносим (Види Стражилово 1887-ме. бр. 5.) по савету митрополита Стратимировића. При самом стварању истога дела користио се он страним и у овој струци славним писцима, као што је Јован Рим, Панкл и славни природњак Реумир и још многи други. Ово је једино дело покојнога Аврама Максимовића, што је угледало света, и ако је доста писао и радио, што сведоче заостали рукописи, од којих се и данас у његовој библиотеци неки са свим неповређени налазе, а од неких само поједини листови, што јасно сведочи, да је поп Аврам био један између нај-

вреднијих тадањих књижевника, и ако тада прилике нису биле повољне да је свако своје умно чедо и вздати на свет могао.

Осим што је написао споменитог „Пчелара“, нађосмо међу повећом количином рукописа и његову малу економију његовом руком написану, која овај наслов носи: „*Мала Економија Школска*“ или **Средства** којима Дјетонаставници и Школска дечица обшчи народних Школа фонд лаким и невиним начином сваке године умножавати могли би. Из ревности ко обшчој ползи списао Аврам Максимовић м. р. Парох Сомборски и пр. при краљевском Народа Србскога Институту Педагогическом Сениор и катихета“. — На другој страни долази посвета „Јего. Високо Благородију Господину Евгенију от Ђурковић... Народних Школа Надзиратељу и Заведенија Педагогическога... управитељу“ итд. — На трећем листу говори посветиоцу ласкавим и бираним речима а особитим нагласком за „доброје воспитаније јуности“ како је нужно да се може „на већи степен Знања совершенства подигнути и возвеселити: ... трошка и капитала: како за содержаније Школа и Професора; тако и за друге потребе необходимо потребује; по онима десетљивога Доситеја речма — *Нема ништа без новаца*“. — Па вели даље да је он ову књижицу још 1816. год. написао и по овом начину смислио да би се такав фонд временом на ту цел подићи могао; е тога је слободан именованом посветиоцу посветити и сад „на свет изнети“... „с тим више, да би ју учитељи деце и дјетонаставници више читали и с њом себе и фонд школски обилније подпомагати вољу имали.“ У Сомбору 14. марта 1842. нижајши“ име и презиме као горе. — На четвртом листу почиње „Предисловије“ које се протеже на пуних 5 страна. У њему ово напомиње: „о ползи доброга воспитанија“ и да је то узрок обште среће и славе, за то сретни народи старају се не само мале школе да дижу него и велике. А род је српски и са основним школама заостао, но и њему је синула светлија и благодатнија зора која наговешћује најкрасније и најиријатније дане. Јер како са „клириканим заведенијем“ у Ср. Карловцима

тако касније и другом гимназијом у Новом Саду, којима се само дичити можемо „славно се започело“. Сретан је по нас почетак овог деветнајстог столећа, у коме се све више како „клирикалне тако и мирске школе дижу и умножавају.“ Због чега на првом месту захваљује се сенима „блаженопочившег Франца првог“ који је установио „краљевски Институт Педагогически — Заведеније Предуготовническо — за три нације; Србље, Влае и Грке: У ком ће се јединообразно, они млади људи пре воздјелавати, изображавати и обучавати који друге учити после намеравају. Даље вели како је „отцем народа и основатељем наставленија и васпитанија Народњег дозвољено да би се нужни школски фонд образовао за издржавање ове учитељске школе, да се црквени трећи тас на ту цел обрати, да је постављена једна депутација у Пешти која ће тим фондом руковати и умножавати и да је исти Ђурковић начелу тога фонда. И напоследку и писац (поп Аврам) жели да и он овом књижицом припомогне народу и школи те вели: „Зажелио сам настојашчују Малу Економију Школску или Средства, којима би дјетонаставници с дечицом школском у летње на прохладеније одређене дане лаким и невиним начином ко умноженију обилато фонда школскога содјејствовати могли, написати. Теби роде високопочитајем! како сам знао и могао (нисам пропустио.) Полза која од овуда произходи јесте сугуба; осим што ће сваки дјетонаставник ученике своје из детињства њихова с разним полезним лековитим травама и биљем упознати, знати ће у нужди и потреби на ползу своју обраћати, нити ће ученици више као мимоходом и по поврхности сматрати поља и ливаде и гледати само гди се зелени. — Као што невест писменом, кад у књигу завири говори: „Написано црним по белом пак се шарени.“ — Но моћиће полезно от вредносног разликовати, от овог чувати се а оним ползовати се. Прибављено пак које ћу овде назначити — лековито цвеће, лишће, траве, корење, семена и пр: у Апотеки продати и ценом от за њи туда примљеном фонд школски лаким и невиним начином умножавати и потпомагати. К

тому јошт и у најмањој травици и коричку, премудрост, благодет и всемогушество Божије читати и славити.“ Даље напомиње како се лековите ове ствари могу у већој мери продати и у државну апотеку. Навађа да од 50 хиљада српске школке деце, само да свако по 1 фор. тим начином заслужи и на шк. фонд приложи колико би се годишње овај фонд множио и нарастио. Па завршује ово „Предсловије“ овим речима: „Прими Високоуважајемој роде! отечествољубивоје (седамдесетолетног старца) мненије које ти из ревности ко добром воспитанију и обчеј ползи народњег усердно и учтивјегше подноси. У Сомбору 1. маја 1842. Твој веопокорњегши“ (Име и призиме као горе.) — За тим на идућој страни исписан је план како ће после разделити сво биље; тако их је ту поделио у VI глава; у I. Цвеће — Flores; у II. лишће — folia; у III. траве — herbae; у IV. корење — radices; у V. семење — semines; у VI. чењина (боровна) зрна — Vaseae Juniferi. — Даље све је главе редом изложио у највећем реду навађујући шта спада у коју са у рубрици остављеном ценом нпр. у I. глави. Бр. 1. Багренова дрвета цвет. — Accaciae Flores, осушен продаје се фунта 30 нов. у сребру. — Тако је тим начином наведено 69 нумери све до стране 10. Ту је написано „Раздјеленије II. а „Примјечаније I. у 8 тачака; прва говори, да је још толико а и више могао навести али да не буде „многоречив“ доста је и то. У 2. вели: „коме овде назначене траве и пр: у нарави нису познате нек изволи доћи к мени у Сомбор у Ботаничкој мојег башчи, научиће се одма познавати и имао би и више и пр. и пр.“ У 3. упозорје учитеље да упознају децу и народ на оно лековито биље чега у том крају највише има; тако у Срему омана у Барањи и толни смрекова зрна итд. У 4. да оно госпоцко дете коме не би било дозвољено ни купити лековито биље да уз дозволу родитеља сиромашнима плате недељно по 1 нов. и тиме би се омет цел постигла. У 5. тачци ово вели: „Селеки учитељ ако у верту своје близу школе неколико само кошница уздржи и кромје школскога времена приљезно и надгле-

дао буде. Заиста ће му оне кромје невиног и увеселителног упражненија; за настојаније његово о њима добро платити. А поред учитеља могу се и деца већма пчеловодству привикнути. Начин пак пчеле држати у књизи мојег пчелар зовомој, јошт 1810. година у Будиму печаној јасно списан јест. У 6. тачци говори о свиленим бубама, како и оне за 6 недеља сиромасима могу приметне користити да донесу и препоручује народу и учитељима књижицу Павла Атанацковића пароха сомборског печатану у Будиму 1833. који о свилоделију и о дудовима „а такожде и књижице моје“. У 7. тачци говори како треба школска деца да гушчија пера купе ова уређују и приређују за продају и употребу, од чега се може која крајцара прибавити и на опште цели употребити. За тим износи особити начин приправљања пера за резање ради писања. У 8. тачци наводи како је он та упутства још год. 1816. кад још није могао ни једном учитељу ништа заповедити, јер тада још није био члан „педагогичскога института“ „шта сам љубавним увјешчанијем и дружевним совјетованијем получио“ вели да сведочи пригнуги исказ под . који исказ међу рукописима као ни у овом делу не нађосмо. И напоследку изнесећи поново заслуге тадањег императора завршује са стране: Избирајте што вам се види лакше и повољније.“ — Цело је дело написано старим правописом чисто и уредно на више места стил и језик доста поправљан; а везано је и укоричено у танке мармориране корице.

Друго му је дело у рукопису „Травник Сербски“ који има на првом насловном листу од речи до речи ово:

Царство прозлбаемих.

Растеније деле се на две велике класе.

I. које имају цвет и плод видими. — Phanerogama.

II. које имају цвет и плод невидими или сумнителни. — Cryptogama.

I. *Phanerogamorum* ред јестествени јест слеђујучи:

1. Дрва, као Раст, Буква, Липа, Брест, Јавор, Јасеника.

2. Шушњари, Зова, лоза, ружа, пасјавина, Јоргован, глог, јагоде.

3. Палме. Кокус и *Phoenix dactilifera* урма.

4. Луковице. Лук, љиљан тулипан, Зумбул.

5. Зеље. Салата, купус, рена, кромпир, сунцокрет.

6. Трава. Жито, Јечам, Зоб.

II. Cryptogama :

1. *Filices*. Папрад или Бујад, Јеленак.

2. *Musci*, Масвина.

3. *Algae*, Шуга, Жабикречина.

4. *Fungi*... Смрчак, Гљива кнегиња.

На другом листу, на великој октави раздељено у два ступца, ситно написано, почиње „Травник Србски“ који наслов стоји горе над повученом линијом. Цео овај „травник“ написан је по азбучном реду у виду лексикона; свуд су прво српска имена биљака па растумачена са ботаничким називом. Почиње са писменом **A**; са овим се писменом само 6 имена налази, од којих примера ради наводимо ово:

Ангелски корен (свега света здравље)
Angelica Panacea.

У овом су „Травнику“ прикупљена врло многа српска имена разних биљака, без додатка, има као што је сам поп Аврам обележио 857 разних имена.

Сравњујући овај „Травник“ латинично са шулековим речником билинства, увидели смо, да има доста имена које поп Аврам

спомиње, а у Шулеку нема, или ако га и има други је назив.

Осим ових споменутих *scripta* и његова и епископа Платона штудији о *производњи сађењу и тд. дудова* и држању... свилу дајући буба... предавајемо Аврамом Максимићем итд.

Уз то наиђосмо и на повећи број његових проповеди, које је на разне пригодне дане народу говорио.

Из свих ових наведених *scripta* јасно се види да је поп Аврам био у оно доба врло научен човек, а да је био особити економ и то рационални; да је био особити љубитељ и зналац природних наука, и да је у том тако далеко ишао, да је имао и своју приватну ботаничку башту; да је био велики пријатељ школе и то поглавито народне школе, учитељске школе, народних учитеља и свога милог српског доба; да је био велики проповедник онога рода, из којих се проповеди види да је и у богословској струци свестрано образован био; да је био као прв вредан, што доказују многа *scripta*, његов лепо подигнути салаш и многе лепе успомене, које се и данас предањем у грађанству о њему говори; и напоследку да је био до крајности уредан човек, што доказује његова и данас налазећа се библиотека чије се књиге у највећој чистоти и уредности налазе. — Па према свему томе, не могу ни ја друкче у овом листу у коме се његова замисао пројужује а да му као праунук његов не узвикнем. Слава ти прадеда Авраме!

Воћарство.

Воћка у облику пирамиде

(или купе — купаста воћка).

Крушка.

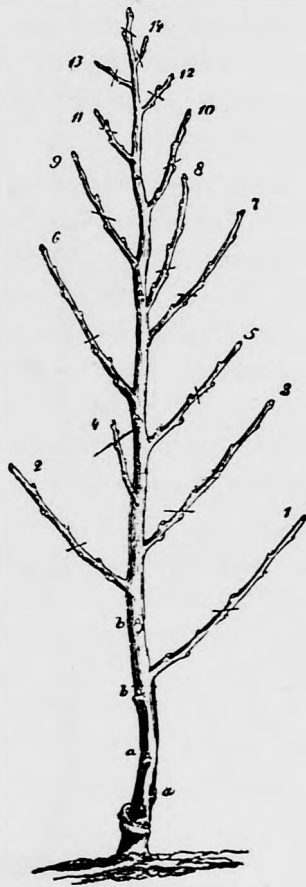
Резање прве године.

(Наставак.)

Слика 6. показује нам такову једногодишњу воћку коју ваља да орежемо. Ако су на воћци леторастии врло неправилно израстали, али су за то ипак једри и снажни, ми их можемо, или управо ми их морамо тако уде-

сити, да од њих прво грање са стране уде-симо, па ма ово и не било у правилном размаку и положају, као што у овом случају и не може ни да буде. Овим ћемо начином подићи воћку и ако не правилно лепу, али која ће ипак моћи својој цели одговорити. Обично је правило, да неправилни леторастии немају ни потпуно развијене очи; овде чине изузе-

так очи на најгорњим леторастима. Већином су леторастии у том у случају слаби и нису ни мало јодри, нису крути и из тих је врло тешко нове леторасте произвести, који би требали да служе на то, да ово споредно грање правилно и добро проширује, ову намишљену пирамидалну круну. Па догоди ли се пак такав случај да је већина летораста

Слика 6.

слаба, или да су леторастии на врло незгодном месту избили, а хоћемо и идемо за тим да што правилнију круну овога облика добијемо, то нам онда ништа друго не остаје, него да целу круну са свима незгодним и рђавим лањским леторастима одрубимо и нову круну сасвим из почетка почнемо изводити; јер ће из заостатка воћнице много лакше бити лепу круну извести, пошто ће те године поново лепи и снажни леторастии да потеряју, од чега ћемо заиста и правилну круну моћи да изведемо. Ако се пак можемо помоћи са гранчицама које се већ налазе а ми ћемо у том случају овако да поступамо,

гранчицу 1. у слици 6. морамо орезати на 4 ока. Гранчицу 2. и 3. орезаће се над 3. оком, ако се ове (очи) налазе доле или са стране а никако горе. Ово стога спомињемо, што је место на коме остављамо ове крајње очи, од великога значаја и замашаја по продужење ових гвнчица, односно по правилно ширење саме круне. А особито морамо пазити на то око и с тога, да га не би на тако незгодном месту оставили, да касније летораст, који из њега избије, не буде узрок каквој кврзи или неправилном савијутку.

Гранчица 4. не ће се орезивати, пошто је она према другима врло слаба и неразвијена, па кад је неповређену оставимо ојачаће и оснажиће се, јер неповређено горње око јаче ће сок себи вући и тиме је обилније хранити.

И гранчицу 5. опет морамо на 3 ока орезати и ако при оваком резању код ове гранчице долазимо на један доста непријатан посао, управо изузетак, кога нам се ваља клонити што више можемо. Изузетак се тај састоји у томе, што овде на овој гранчици 3. последње око на врху остављамо на горњем делу гранчице; а баш да нам тако и у положају око на орезаној гранчици остане, морамо се највише чувати и што више избегавати, пошто ће летораст, који ће из овог ока да избије, тежити својим растом да заузме што више усправнији положај, према чему не ће с поља ширити круну, него ће се приближавати средини, оној грани воћнице која се, као неко стабло, протеже кроз средину ове круне. И кад би такав случај наступио, пирамида би изгубила свој правилан облик и унаказила би се. Па да би избегли овај неправилан облик, морамо се одма у почетку растења и продуживања ове гранчице постарати, да једним слабим подупирачем од средње гране, од гране воћнице одбијамо ову гранчицу, односно нови летораст што више на страну, да заузме положај и правац као и остале гранчице и леторастии који се око средње гране налазе.

Гранчица 6. се ореже над 3. оком и на њој ништа новог немамо да приметимо.

На гранчици 7. на којој је доње око

нешто више него обично удаљено од средње гране, од стабла, (што се чешће код неправилних гранчица налази) мора се орезати над 2. оком, које више са стране стоји. Положај овога ока није рђав, него се баш може рећи добар, јер ће и у том правцу али и опет даље од стабла да проширује круну.

Гранчице 8. 9. и 10. имају једну и дебелину и дужину и све се три морају на 2 ока орезати. Па тако исто и гранчица 11. и ако је ова много слабија од преднаведених.

Гранчица 12. и 13. је врло слаба а и мале су, те се обе морају орезати само на 1 око.

Гранчицу 14. ваља сасвим до основе орезати или барем до основног јој претена.

Овде морамо и то да споменемо, да се при почетку сваке гранчице, па тако исто и око ове налазе два скривена или врло неразвијена ока, која ће оба да потеряју кад се до њих гранчица ореже. Кад се оба летораста појаве, онда се прегледе и који је бољи тај се остави а рђавији се затре.

Ко је пажљиво пратио како је о начину резања овде изложено, могао је приметити, да се на доњим гранчицама више очију остављало, а што се горе ишло, да су се гранчице све на мање и мање очију резивале; а тиме се хтело то да постигне да се правилни кунаст облик да воћци и да се у главном види не прелаз из доње ширине у горњи врх.

Врх ове воћке ореже се на 1. око, које је на сваки начин једно и лепо је развијено.

И само таково око кадро ће бити из себе испустити леп, снажан и једар летораст, који нам је врло нуждан за продужење круне у вис. Непосредно иза овог крајњег стоји још једно, из кога ће такође снажан летораст да потера, али да не смета главном леторасту у његовом растењу мора се, док се мало својом дужином одмакне у врху закинути да даље не расте у дужину а на штету главног летораста.

Тако се исто мора поступати и са осталим избојима који су ма на ком делу средње гране, или гранчица избили, а особито се на оне непотребне леторасте мора велика пажња обратити који су што више горе, јер не закинемо ли им врхове или баш и не затремо ли их, многи ће сок себи вући и тиме ће јако правити квара осталим гранчицама и леторастима за које се бринути морамо да што више и снажније хране добију.

Близу окаламљеног места, дакле на најдоњем делу стабла, налазе се још два ока (а, а) из којих ако летораст избију, морају се затрети. Напротив на више, има још два ока (b, b) која би ваљало да крену, да потеряју, па леторасте им и неговати треба а то ћемо постићи засеком у дрво пред оком („Д. Л.“ III- 227.).

(Наставиће се.)

Пчеларство.

Величина пчелина не зависи од величине ћелице, у којој је излежена.

Ево шта Фогел говори о овом: научио сам једну сандучару самим трутовским саћем и то тако, да није осталони малчице празна простора ни за једну нову ћелицу. У тако удешену кошницу спратио сам један појак рој са оплођеном матицом, но он се у њој није могао скрасити, него побегне. И с другим сам ројем тако исто прошао. Да не би насео и с трећим ројем ја га, пошто сам га стресао у кошницу, однесем у једну јаму

и поклоним даскама. Сваког вечера сам га добро прихрањивао. Матица, и ако је била плодна, није одмах почела носити јаја, него тек након неколико дана, када се малко прилагодила новим приликама. Кад су из јаја изишли црвићи, извадим кошницу из јаме и дам јој место на пчелињаку, и на моју радост пчеле се задржаше у кошници. Са великим нестрпењем ишчекивах час, када ће се младе пчелице излећи. Напослетку почеше излетати силне радилице. Овај експеримент две нам поуке пружа:

1. Да облик и величина ћелице нема утецаја на оплођење јаја матичиних. Погрешно је мишлење, да матица због тога, што су трутовске ћелице простране и широке, у њих носи неоплођена јајца, јер као што горњи случај показује, матица не имајући пчелињих ћелица беше приморана да оплођена јајца носи у трутовске ћелице. Оплођење јаја је дакле дело слободне воље, а никако не зависи од механичног каквог узрока.

2. У пространим, широким ћелицама неће се излећи веће радилице. Упоредјујући више пута радилице, излежене у трутовским ћелицама, са оним из нормалних, увек смо приметили да се ни за длаку не разликују што се тиче величине.

Овим не мислимо и то тврдити, да у опште ни нема разлике по величини међу радилицама из разних крајева и кошница; тим хтедосмо само то доказати да величина ћелице не утече на разлику. Узрок, што се радилице из разних заједница по величини разликују међу собом, треба тражити у закону променљивости (варијабилитета), који влада целом живом природом.

На против у одвећ малој и тесној ћелици не може да се потпуно развије тело пчелиње; то се види на трутовима, који су излежени у радиличким ћелицама. То и нису савршени створови, него неке наказе.

Већ је речено, да ће се ма како била пространа ћелица опет излећи у њој радилица обичне величине. Познато је да радиличка намера не запрема целе ћелице; у њој остане још толико празна места да се при држању нимфа тамо амо помицати може. Што пчеле граде мало веће ћелице него што је нимфа, то има својег засебног разлога, наиме да би нимфа за живот потребна ваздуха имала.

Исто је тако заблуда, да ће све мање пчеле бивати што је саће старије. Баш и кад би остала кошуљица иза нимфе, опет би у њојзи било доста места, да се може развити радилица нормалне величине. Но ми знамо да пчеле извуку кошуљицу из ћелице.

Судећи по положају вилица на глави пчелињој морамо рећи да пчеле не могу извући кошуљице са дна ћелице; о том се можемо уверити на здраво старом сату. Средњи зид старог сата је 2 и преко 2 mm. дебео. Но зато опет дубина у ћелица не буде мања, јер пчеле продуже плитке ћелице. Тада сокаци међу саћем дођу нешто тешњи. Ко је рад да се о овом увери, нека измери дебелину новог и старог саћа, па ће видети, да је старо саће дебље. Фогел каже, да у њега има три кошнице, у којима је саће у плодишту још од 1855 г., дакле којему има 37 година. Још вели да је сасвим црно и тешко као саће пуно меда, да народ на њему лепо напредује и он не види, да су пчеле из тих кошница ништа мање од осталих пчела.

О партеногенези.

Не треба се чудити, што се у неких пчелара пољуљала вера у истинитост партеногенезе. Осим тога, што партеногенеза изгледа као ванредна и необична појава, која стоји у противности са очигледним чињеницама у царству животињском и биљном, искрену који пут још и друге појаве, које донекле правдају ову сумњу. Гравенхорст признаје, да ни он сам у оно време, када се талијанска пчела у звезде ковала и на све стране запаћивала, — а то је око седамдесете године — није био чист од ових сумња. Не један пут је, вели, приметно да трутови од матица чисте крви имаћаху на себи знаке полутанства. Истина, да матице нису биле оплођене од трутова чисте крви, но то ништа не мења ствар, јер по партеногенези, ако је она истинита, морали би се од матица чисте крви излећи трутови само чисте крви, који би имали на себи све оне белеге, које карактеришу матерњу расу. Пажљиву посматрачу ова појава није ништа ново. Cowan у својем извреном делу о природној историји, анатомији и физиологији пчелињој саопштава, да су неки Lowe и Perez, један Енглеz а други Француз, сваки за себе чинили огледе, да би се уверили да ли трутови имају на себи трагове мешовитог порекла. Perez нашао је да грдна већина трутова носи на себи карактер

матерњи а око 20 постотака да беху мешовитог карактера.

Како да се протумачи ова појава и како да се доведе у склад са теоријом о партеногенези. Разни су узроци приписивани овом одступању од природног правила, које је Ђерзон прокљувно, а Сиболд потврдио. Једни су држали, да су ти трутови од радилица (назови матица) разних врста, други опет тражаху узрока у атавизму (изметање на претке). Но највероватније и најближе истини биће мишљење оних, који верујући и не диарјући у теорију о партеногенези, доказују, да је то отуд, што је мужјак (трут) које друге расе тако морао утецати на јајњаке матичине, да се трагови од тога показују на подмлатку. Кашње је Grimshaw у предавању својем о наследности у пчела држаном пред скупштином британских пчелара, још даље пошао у претпоставци својој и тврдио да младе пчеле храном могу да пренесу особине на уљеве.

Овај назор одличнога енглескога испитивача није сасвим за одбацивање но ипак чини нам се ближе памети назор оних, који доказују да полутанство у неких тру-

това од матице чисте крви долази отуд што семе трута стране расе с којим се матица спарила и на јајњаке врши утецај а може бити и на цело тело матичино.

Један пример оваког утецаја налази се у књизи грофа Велтхајма о гајењу коња. Ту он прича овај занимљив случај: неки богати Енглеz Sir-Gore пустио је на једну од својих кобила ждрепца зебру, да је опасе. Ждребе је у свему наличило на зебру, и имало пруге по телу. Међутим је зебра мањкао гроф пусти арапског ждрепца на кобилу. Ждребе од њега ма да је у главном имало тип коњски, опет је доста наличило на оно прво ждребе; по њему су биле исте онаке пруге као у ждробета од зебре, а гриву је имало чекињасту и кратку.

Овај пример јасно сведочи, од колико великог је утецаја семе мужјачко на женку, те нам се не треба чудити, ако трутови, ма да су партеногенезом дошли на свет, наследе што год од трута, што се с матицом, матером њиховом, спарио, и најмање су cadre ове појаве оборити теорију партеногенези, јер су трутови крај свег тога деца без оца.

п. М. Г.

СВЕ О ПШЕНИЦИ.

Написао Фр. Х. Сремац.
(Наставак.)

II.

Пшеница и врсте њене.

Упознавши се унапред са кратком повешћу наше краљице житарица, нужно је пре но што пређемо на само њено гајење, корист и цео процес њенога живота, којим долазимо до пуних хамбарева, да се упознамо њеном ботаничком раздибом, пошто је ботаника темељ биљне продукције.

Пшеница (*Triticum*) као и остале житарице спада у фамилију трава (*Gramineae*), у ред плевњача (*Glumaceae*), у племе *Hordeacea*, јер је цвеће свакад у клас (*spica*) сложено, класци (*spiculae*) 2-више цвети, ретко пометањем 1-цвети а плодник (тучак) обично длакав.

Род: Triticum L. Класци на зупчастим изресцима главне дршке пљоштимице нара-

сли; паље (*paleae*) мал не једнаке, шуте или осате, доња палица шута, ртаста или осата, горња двојно кобиличаста (*carinata*), кобилица (*carina*) трепљава. Плодник на врху длакав, жига два, при основи приближена; плод слободан или са палицама ерастао. Корен 1. — или 2. — годишњи.

Род пшеница делимо у главноме на два разреда и то: а) на праве пшенице и б) неправе пшенице.

а) Праве пшенице.

У ред правих пшеница бројимо:

1. *Triticum vulgare Vill.*, (обична пшеница, *Gemeiner Weizen*). Клас је четвртаст, чврт, класци обично 5-цвети, шути (голија, шишуља, без осина) или осати (осјача, бркуља). Паље као у свију гајених фела, надувене, кусе ртасте, испод врха стиснуте, с леђа

закружене са испалим главним нервом, плод слободан. Врете су озиме и јаре. Сеје се код нас.

2. *Triticum turgidum* L. (енглеска пшеница — белија, такођер египатска звана, Englischer Weizen). Паље кобиличасте са јако испалим мал не крилатим средњим нервом. У осталом као обична, но махом нешто крупнија. Врете су јој озиме и јарице а сеје се и као пресевача (Wechselweizen). Негује се највише у јужним крајевима.

3. *Triticum durum* Desf. (пшеница бр-куља, Bartweizen, Hartweizen, Glasweizen, Gerstenweizen). Паље дугуљасте, класци по највише 4-цвети. Она је само јарица те сеје се најчешће на југу

4. *Triticum polonicum* L. (пољска пшеница, Polnischer Weizen, Korn von Cairo, Korn von Astrachan). Паље су велике, дугуљасте, на врху у два кратка зупца уштипнуте, папирасте, скоро провидне, пуно нерва. Класци по највише 3-цвети. Она је само јарица. Сеје се врло ретко, по највише у јужним пределима, наиме у Шпанији.

б) Неправе пшенице.

Неправе пшенице називају се највише ради њиховог зрна, које из паља, плевне тешко испадне а вретено на коме леже класци се при вршитби радо крха, јер је крто. У ред неправих пшеница спада :

1. *Triticum Spelta* L. (Шпалда, Spelzweizen, Dinkel). Зрње обувено кошуљицом (палицом), вретено крто; класци су 4-цвети те дају само по два зрна. Паље са два зупца, кобиличасте. Врете су озиме и јаре. Сеје се ретко, највише у Аустрији, Тиролеској, Баварској, Данској и у Шпанији.

2. *Triticum dicoccum* или *Tr. amuleum* L. (Крупник, Der Emmer). Клас стиснут, ломљив; класци 3-цвети, зрели 1-плоди; паље на врху двозубе, зубци заострљени, управљени, паљице за плод прирасле. Врете су озиме и јаре. Сеје се тамо где и шпалда али врло ретко.

3. *Triticum monococcum* Schrk. (Једнозрна пшеница, Einkorn, Pferdeinkel). Класци 3-цвети са чврсто у паљице умотаним семе-

њем. Врете озиме и јаре. Сеје се мало, највише у Виртенбершкој и Швајцарској.

Од ових првобитних фела рода *Triticum* постадоше сад природним, сад уметним начином, било хотимично или случајно, многе и многе врете или варијетети. Ове нове врете у главном сличне су напред споменутим, но разликују се било по боји класа, зрна или сламе, по величини класа и облику зрна, како је плодно и подобно. Па као што је у свачем усавршавање, тако је и цел данашње културе неко усавршавање и у самој пољопривреди постићи. Није цел само плугове и машинерије усавршавати, већ и само зрно племенитијим учинити. Пошто је пшеница главни извор опстанка људскога живота, то је сасвим наравно, да је необходима потреба тај извор благостања што бољим, што плоднијим учинити, усавршити.

Најбољи избор врете пшенице, која је за климу и земљу најприкладнија, зајамчују пољопривреднику, крај других повољних околности, које ћемо даље сазнати, сигуран успех — пун хамбар. Је ли боља врета, биће и веће вредности, еле биће онај посао, који би и око лошије пшенице учинити морали, много јиџтинији т. ј. цена продуктивна биће мања.

Велик је број врета или варијетета пшеница, којих су добра и рђава својства добро позната и у многим пределима већ опробана, пак је по томе врло лако изабрати добру и сигурну врету. Па ако се распитамо како су врете пронађене, како су постале, сазнаћемо, да је то на врло лак и једноставан начин постигнуто али са мало више воље стрпљења и кроз више година.

Изабери највеће, најлепше и најтежје класје, које је потпуно сазрело на чврстој сламци, која није полегла, измрви таково класје те од истога из средине одабери најбоља, потпуно развијена зрна (семе) и онда посеј. Друге године учини као прве, треће године као друге итд., добијаш све више и више семена а уверићеш се, да је и квалитет много бољи од првобитне твоје пшенице. Еле на тај начин постала је од твоје пшенице сасвим једна нова врета, какву још ваљда и видео ниси. А што је главно ти си на тај начин однеговао себи пшеницу, која ће се

задовољити са климатичним околностима твога предела и поседа.

Ово изабрање највећих, најлепших и најтежјих класова најприкладније је у очи жетве, док пшеница још на пољу стоји а а може се тако учинити и кад је пожего, те се са оних места, где полегла није, пребира из снопова одкидајући само класје, које обашко извршиш или извршиш а семе исте године рано на јесен, у добру, снажну не фришко ђубрену земљу посијеш. То је најсигурнији и најјефтинији начин прибављања доброга семена и не гледећи, да је то ваљда нова врста како многи држе; праве нове врсте се сасвим на други начин стварају, који начин ћеш сазнати у даљем разлагању.

На горе речени начин многи енглески пољопривредници и поседници одликовали су се стварањем нових врста пшенице као што су си многи гласа стекли око усавршавања стоке, око стварања разних раса. Тако је н. пр. мајору Халету у Бригтону (графство Сусекс) пошло за руком да је, избравши најлепше класје од разних врста, те њихово семе рано у јесен у баштену земљу посејавши и то одвећ на редко (једно зрно на четворну стопу), постигао дивних резултата. Број зрна у једном класју од врсте „Orginal red“ после трогодишње културе од 79 нарастао је на 123; код „Viktoria“ после 6 година од 60 на 113; код „Hunter“ после 6 година од 90 на 134 а код „Goldendrop“ од 39 на 96 после 7 година. Број зрна у једном класју после више годишње културе се је овде скоро удвостручио, изгледа скоро невероватно, но покушај и сам, пак ћеш реченим начином нешто треће постићи и уверићеш се колико је у овоме вере.

Док је Халет кушао старе врсте усавршавати, дотле је Patrick Shirreff у Шкотској (год. 1857.) кушао нове врсте стварати. Он је са поља Hadingtona набрао нешто преко 70 класја разне пшенице, која су му се свиђала као нешто особитога. Изабрао је само најбоља зрна, које је реченим путем постигао много врста, од којих је временом само три најбоље задржао а остале напустио. Те три побољшане, тако рећи нове усавршене

назвао је: а) „*crveni Shirreff*“; б) „*бели Shirreff*“ и в) „*Pringle*“. — Неколико година касније почео је Patrick Shirreff укрштавањем стварати сасвим нове врсте, тако је створио врсту „*King Richard*“, пошто је цвет његове пшенице *беле Shirreff* оплодио са заплођавајућим прашком пшенице „*Talavera*“.

У Француској стварањем нових и усавршавањем старих врста пшенице прославила се породица *Vilmorin*, која је својом пожртвованошћу велике користи на пољу пољске привреде допринела. Стари *Луј Вилморен* је мајсторским начином усавршио и класифицирао познате пшеничне врсте, дочим је његов син *Аурел* ишао још даље, он је укрштањем створио нове и извршене врсте: „*Dattel*“- „*Lamed*“- и „*Aleph*“-*пшеницу*.

Henri Vilmorin укрштавао је две разне врсте измеђ себе, не би ли лошу бољом врстом поправио, те једну трећу врсту створио. Он је једној врсти додао она својства, која су јој фалила а злочесте стране њене сасвим је знао поправити. Тако је црвену зимску пшеницу „*Chiddam*“ звану поправио укрштањем са „*Prince Albert*“, да је постигао леп резултат, јер *Chiddam* има ту злочесту страну, да даје мало сламе а то је укрштањем са реченом одстрањено. Укрштањем „*Chiddam*“ са „*Prince Albert*“ добио је нову врсту „*Dattel*“. Ову врсту он је постигао у неких 10—12 облика, од којих је једну најбољу изабрао и после шест година култивовања сасвим утврдио као нову врсту, која је у сваком погледу извршена.

„*Lamed*“-пшеницу добио је укрштањем пшенице са острва „*Hoe*“ са „*Prince Albert*“.

„*Aleph*“-пшеница је резултат укрштања пшенице *Hoe* са белом *Фландриском* (или *Bergnes*).

Укрштањем врста постигнуто је следеће :

1. „*Aleph-пшеница*“ одликује се особитим бокорењем, слама је много дужа од *Hoe*, класје је врло дуго и пуно особито лепог зрнења. Зрно је пуно, дугуљасто, дебело и скоро бело. Касније дозрева, од *Hoe*-пшенице наследила је наклоност према снети. Не ће тако лако да полегне. На једном хектару донела је 26 q. зрна и 78 q. сламе.

2. „*Dattel-pшеница*“, црвено класје као *Chiddam* али нешто тамније, веће и пуније а слама је 15 см. дужа; зрно је дебље, пуно и бело. То је врло лепа пшеница, плодна, јако бокори, не ће полећи те особито прикладна за северне пределе и за добру земљу. По једном хектару дала је 31 ц. зрна и 58 ц. сламе. Она рано сазрева, те се око Париза у велико сеје.

3. „*Lamed-pшеница*“ је прикладна више за југ, за топлије пределе. Она је врло рана, не бокори се као *Dattel* а има и пуније класје. Зрно је дебело, боје ружичасте, пуно и тешко. По једном хектару даје 30 ц. зрна и 61 ц. сламе.

Укрштањем врста постадоше многе и многе нове врсте, но не ћу се упуштати у набрајање сличних варијетета, јер их има стотинама а често исте врсте у другим крајевима и по другим ценицима другач називају, чега ради изостављам силно набрајање, јер би о истој могао и двапут говорити. Примера ради за укрштавање, држим да је до вољно било и споменуте три врсте, пак прелазим на другу једну врсту, коју баш ради добрих својстава за укрштавање узимају а та је:

„*Пшеница Ное*“ или плава пшеница. Године 1826. један богати француски млинар именован *Планте* добио је из Одесе товар жита у коме је нашао много дебља пшенична зрна, која су била другога облика и лене жуте боје, сасвим друга, но што је обично добивао. *Планте* приметивши ово одлучио је та необична зрна изабрати и посијати. Како је наумно тако је и учинио, посејана зрна донесоше неочекивана плода. Добио је пшеницу са кратким али снажним класјем, које је било кратко, дебело, пуно и цилиндрично, увек усправно и без осива, те је 14 дана пре дозрело од тамошње домаће пшенице. Доктор *Duffour*, вративши се из Париза на добро Вазен врло пажљиво је проучавао речену пшеницу, коју је најамник и млинар *Планте* покушао сејати. Њему се особито свиђало рано доспевање, пак рађала је 3—4 hl. плода по хектару више од домаће пшенице, чега ради трудио се, да се та врста што пре и што

више одомаћи. Тако је ова пшеница донешена на острво *Ное* на посед *Caumont*, на добро Маркиза *de Ное*, где се је брзо одомаћила те је сејана од многих сељака и млинара. Временом се ова плава пшеница или како је после *Ное пшеница* названа распространила на једном великом делу Француске, где је рађе сејана од онде домаће пшенице. Ова пшеница има много лепих страна, те не ће полећи али има и злих мана а та је, да зрело зрно лако испада.

Ова *Ное-* или плава пшеница, која је донешена из јужне Русије, употребљује се укрштањем за усавршавање других домаћих врста.

Друга једна пшеница, исто тако врсна као и пређашња а скоро још и бољих својстава, јесте пшеница „*Shirreff*“, која је донешена из *Шкотске* и распрострањена по целој средњој Европи па и код нас. Године 1874. пренешена је у *Данску*, где се је врло брзо распростирала, да је скоро рећи одомаћена. Године 1879. донешена је у *Немичку* а одатле ширила се по целој *средњој Европи*, пак је доспела и у нашу *Аустро-Угарску*. У *Чешкој* је особито обљубљена, наиме у оним крајевима, где се гаји шећерна репа, који обично сеју после јако ђубрене пшенице.

Ова пшеница као ни једна друга врло добро подноси фришко ђубрење, њена чврста бела слама не ће нигдар полећи. Пшеницу ову ваља што пре на јесен посејати; она подноси и јаку зиму и позне мразеве врло добро. Она успева боље од сваке друге пшенице и на самој ладној иловачи а тако исто ни рђа не ће њој наудити. Што се пак плодности тиче, то је она особито плодна а кад је земља ђубрена онда донесе и 40 ц зрна по хектару па и више.

Узмемо ли сразмерно добитак наше пшенице напрама горе реченој *Shirriff* или како ју неки називају *Squarehead*-пшеници, то приметимо да ова даје скоро двапут и више плода по хектару од наше домаће.

Ради необичне њене плодности учињени су у Француској многи покушаји. Тако на покушалишту *Grignona* и на најбољој земљи

поседа *Armainvillier* добивено је 40 q. по хектару. У *Capelle* код *Templeuve* у департману *du Nord* године 1885. *Florimond Desprez* добио је по хектару:*)

	Зрна Сламе	килограма
Shirriff пшен. бела са белом сламом (Француска)	3805	6990
Shirriff пшен. црвена са белом сламом (шкотска)	3805	5280
Shirriff пшен. црвено-жута са белом сламом (немачка)	3796	5120

*) По Еугену Гислеру.

Shirriff пшен. црвено-жута са белом сламом (данска)	3675	5360
Жута Аустралска пшен. бркулја	4048	7850
Бела Фландриска пшен. са белом сламом	3308	7455
Црвена Nursery пшен. са белом сламом	3150	8320
Бела Chiddam пшен. са црвеном сламом	2991	6228
Roseau пшен.	3921	6730
Vilmorin црвена Lamed пшен. са црвеном сламом	3150	5955

(Наставиће се.)

Виноградарство.

Каламљење издржљивих лоза.

— По барону Бабо-у —

Љубомир Стјепановић.

(Наставак).

4. Треба ли прије или послје пресађивања лозе, предузети каламљење?

Каламити се може или у расаднику или пак на американске дивљаче истом послје 2—3 године. Из почетка ваља се држати друге методе, а кад се већ једном увјери, да је боље у расаднику каламити, онда истом треба употријевити први начин, и то из следећег разлога: окаламити лозу у винограду премда није тешко, то ипак не ће сви каламци заједно поћерати и тада је нужно предузети *накнадно каламљење*.

Многи кажу, да из окаламљене лозе још прве године избију јаки летораст; но то је по све истинито и само по себи наравно јер у старој лози (подлоги) налази се пуно сока, који једино ужива калам-лоза са своја два ока, па на основу тога и летораст морају бити јаки.

Ако ми лозу прије у расаднику окаламимо а онда тек пресађујемо, тада ћемо постићи двоје: 1. све лозе напредоваће прилично једнако и 2. на скоро ће све скупа плод донијети, што је код друге методе само риједак случај. Само се по себи разумије, да ћемо мање времена „без користи“ виноград

обдјелавати у колико прије лозе почну плод доносити.

По мом мишљењу — вели Бабо — рекао би, да ће се у будуће само прва метода употребљавати т. ј. као и у воћарству прије лозу окаламити, а онда ју тек на право мјесто пресадити. Због тога од велике су потребе лозни расадници, у којима би се лоза његовала каламила и виноградарима продавала. Овај посао могла би подузети привредна друштва или пак поједини имућнији посједници — Францези, који су како у свему, тако и у виноградарству далеко напреднији од нас имаду много оваких расадника, које држава, поједина друштва а и већи посједници обдржавају.

5. Каламљење резница.

Попрријечно можемо рачунати при каламљењу лоза да ће се од 100 оваких т. ј. окаламљених 90 примити, а 10 пропасти, но ако се баш особито пази — што није ријеткоста тада можемо и на 100% (процентата) рачунати.

Каламљење резница у „школи“ јест врло практична метода те се најприје помоћу ње дође до жељеног циља, а крај тога је и јефтина: за окаламити двије резнице плаћа

се само један повчић (у новом новцу 2 по-туре). Каламљење на из земље извађеној лози има својих злих страна, пошто се овђе лоза два пута вади а два пута посађује, што да-како посао отешчава а и скупле је.

Најглавније је имати добре и снажне резнице, што су дебље и ближе старом др-вету одрасле то су све боље. Ако имамо по-већу партију каламити, тада морамо резнице по њиховој дебљини поредати, те тање оста-вити у расаднику, пак истом будуће године почети са каламљењем.

Ако се резнице само окаламе и оставе у расаднику без икакве даљне његе, тада ће од 100 оваких само 2—3 напредовати, те је тада нужно предузети накнадно гајење. Под накнадним гајењем разумјевамо таково, којим се живот лозе помоћу умјетних срет-става пробуди, а то могу бити два: 1. т. зв. полагање лоза у јаме и 2. стављањем лоза у текућу воду.

При полагању лоза у јаме поступа се овако: У башчи на сунчаном мјесту иско-па се јама 1 м дубока и са страна об-ложи даскама, те сада у њу окомитим смје-ром ставе поједини снопићи лозе у којима је барем по 100 комада истих. Као што је већ прије речено доњи рез свију резница мора падати у једну равнину. Ако пак ово није случај тада се поједини снопићи морају раз-лично дубоко у замљу забадати.

Кад смо већ снопиће у јаме ставили тада нам још преостаје покрити их махови-ном и пијеском. Маховина се измијеша са водом, за тим мало проциједи и по горњој плохи у дебљини од 3 прста разастре, а по-виш ње треба још посути ситног пијеска у дебљини од 10—12 см тако да се маховина испод њега не види (сл. 7.).

Овом цијелом манипулацијом постигнуто је ово: на дољнем крају лоза за кратко вре-ме развити ће се калус (жуљ) и коријење,

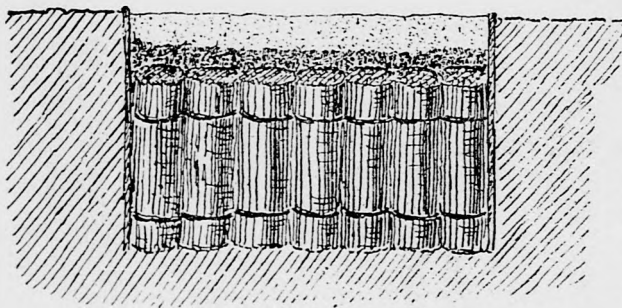
дочим горњи дио не ће показивати никаква живота, те су му и очи спавајуће.

При полагању лоза, а и послје овога, ваља настојати, да је маховина увијек до-вољно влажна.

Да пако овај цијели процес поспије-шимо морамо ставити повиш пијеска један прозор, али ипак треба га чешће скидати и залијевати лозе односно воду по пијеску лије-вати, пошто прозор, не да киши допријети до пијеска.

Лозе се могу прије или послје полагања каламити; но искуство је показало да је боље прије лозе полагати, а онда их тек каламити.

Кад се је код свију лоза калус и жиле образовало, почиње се каламити. Многе лозе показују само калус, а многе опет само жиле (коријење); послједње је боље.

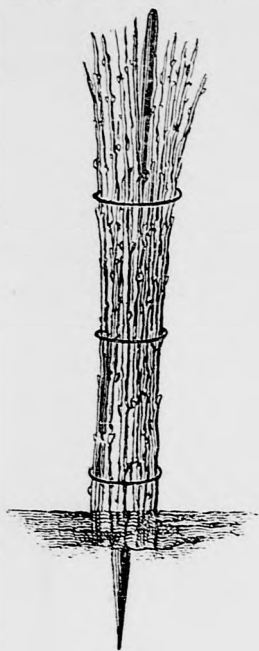

Слика 7.

Друга метода став-љати лозе у текућу воду обавља се овако: По више лоза скупа свежу се око једног подуљег штапа, који се са њима усади у ка-кав мали поточић — па макар он био и 5 см. дубок (сл. 8.). Овђе се оставе лозе све док горње очи избију, а доњи крај жиле пусти. На дољнем крају налазе се саме спа-вајуће очи те треба лозу управо међу ових и будних очију одејећи. Овакове лозе даду се врло лако каламити, а и лијепо напредују.

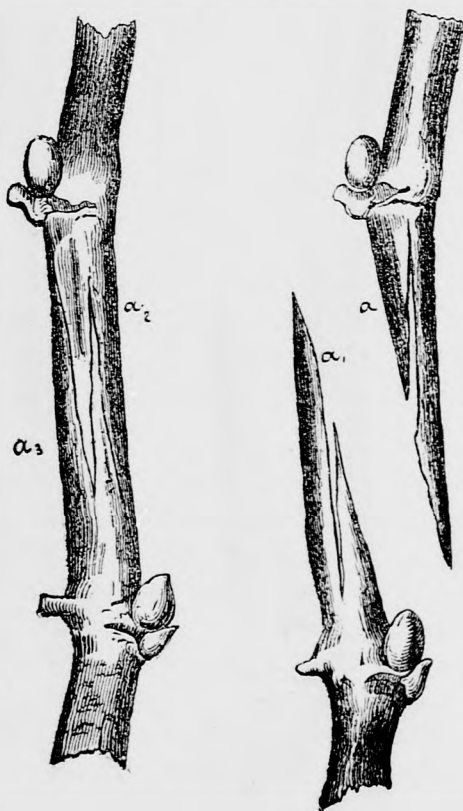
С' обзиром на растење винове лозе мо-жемо предузети различите методе каламљења; али ми морамо увијек онакове изабирати, које ће нам нај више користи дати. По мом више-годишњем искуству ја би особито препору-чио енглеско очење и то с тога, што је врло лагано, али тако, да би га и најневјештији лако у први мах схватити могао. Подлога и калам-лоза нека су једнако дебели. Дијел *a* (сл. 9.) споји се са дијелом *a*; а слова *a*₂ и *a*₃ показују нам то исто али са стране. Ово је једна од најсигурнијих метода, а послје неколико година неопажа се на лози ни нај-

мање, да је кад каламита. Ова метода употребљава се и у воћарству, те се је при-

Слика 8.

мјетило, да воћка окаламљена по овој методи пуно боље напредује него ли лоза.

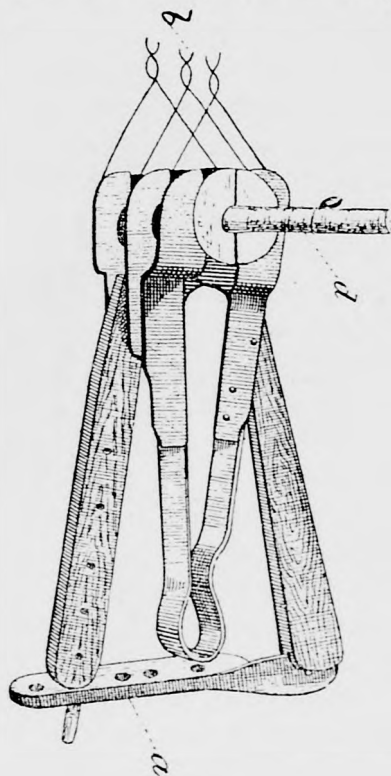

Слика 9.

Овако састављену подлогу са калам-ло

зом ваља сада добро увезати. За везање треба употребити што чвршћи материјал и у опће такав, крај којег се неће калам-лоза за вријеме копања или других радња, и услјед најмањег дотицаја са мјеста кренути. Може се употребити амерканска рафија. Када је већ калам-лоза $\frac{1}{4}$ или $\frac{1}{2}$ метра одрасла, тада се више не миче малим дотицајем са свога мјеста.

За везање могу се употребити коре од различитог младог дрвећа, као врбе, раките, храста и тд. Овђе разумјевам само од онога младог дрвећа, чије су гране за оградe или

Слика 10.

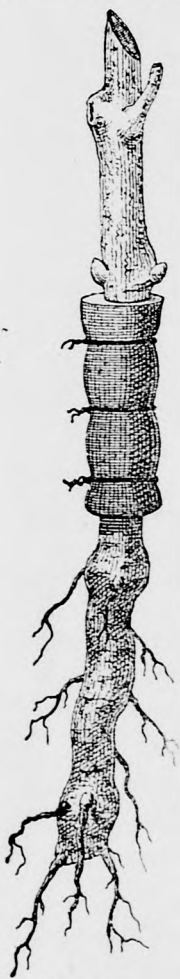
за огријев исјећене. Но ја би ипак као најбоље сретство узицу у дебљини од $1\frac{1}{2}$ мм. препоручио; али још прије употребе треба ју у уље замочити. Мјесто у уље можемо узицу ставити у растопању модре галице.

У најновије вријеме препоручују Францези за ту цијел приређене чепове (плута) који се помоћу клешта око окаламљеног мјеста стегну а за тим жицом свежу.

Ова последња метода врло је добра, но та јој је једина махна што посао продужује, то би је препоручили само мањим посједни-

цима, дочим код већих би то дакако непрактично било, јер с једне стране посао отешчава, а с друге и новца кошта, како сам материјал тако и наднице радника.

Чепови (запушачи — плута), које желимо као спајајући материјал при каламљењу употријебити држе се дуље времена у кључалој води, да постану што еластичнији. Чепови не смеју бити краћи од зарезне плоче, а ако су мало дуљи ништа не шкоди. Чепови се разрежу по полак и ставе у отворене кљеште (сл. 10.) и те једна половина на једну, а друга на другу страну. Сад се стави између

Слика 11.

ових половина каламак *d* и то она резна плоча; затим се кљеште стисну и њихови кракови помоћу копче *a* задрже, да се не би раставили. Ово је све готово за трен ока, те се иза овога чеп још и жицом на три мјеста стегне (сл. 10. *b*).

Како на овај начин причвршћен каламак изгледа показује нам тачно сл. 11.

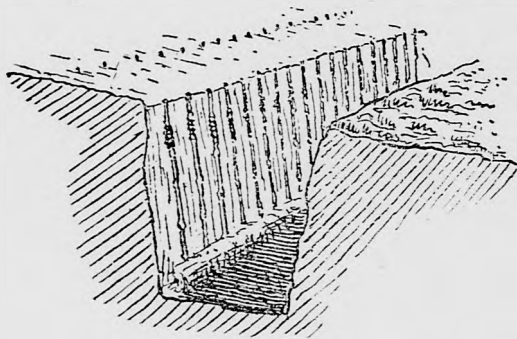
Резнице треба обично каламити на оном мјесту, које се налази између трећег и четвртог ока.

Окаламљену лозу (резницу) морамо посадити у т. зв. лозну школу и све могуће придонашати, да нам се каламак што прије и потпуније развије. Најбоље им годи пјесковито хумусово земљиште, пошто је оваково ријетко те више ваздуха у унутрашњост пропушта, што лози знатно помаже. Лозна школа не смеје бити на брдовитом него на равном положају.

Окаламљене лозе ставе се у косо ископане јарке (сл. 12.) те се цијеле осим горњег ока загну земљом. У Францеској су неки виноградарии пробали оставити окаламите лозе посеје на површини, па нијесу постигли лијеп успјех, те га ни ми никоме препоручити не можемо.

При сађењу окаламљених лоза у јарак треба узети у обзир такођер и њихов међусобни размак. Овај размак може бити 5—6 см, а жели ли се на мањем простору више лоза ставити, тада се може употријебити и размак од 4 см. Ако се лозе још гушће засаде тада ће врло слабо успијевати.

Засађене лозе треба чешће залијевати, па то не треба пропустити ни за времена саме садње. Оно мјесто гђе ће се лоза посадити ваља добро навасити водом у дубљини

Слика 12.

од $\frac{1}{2}$ м., а тад тек лозу засадити и земљу око ње ногом или рукама утапкати; на 50 лоза узимају се обично 2 канте воде.

Окаламљене лозе ваља штитити и чистити од корова, те особито пазити, да се при овом послу не би који каламак озлиједно, јер се највеће погрешке често само при овом послу збивају.

На развитак и будућност окаламљене лозе упливише пуно спајајући материјал, који мора у земљи издржати барем дотле док се је лоза донекле развила, а то је када је за 10—20 см нарасла.

Често се појави, да из саме калам-лозе избију жиле; но њих не треба ништо тршити него у августу пажљиво до краја сасјећи.

Окаламљене лозе ваља такођер и од мразева загртајући их земљом штитити. Ако се је тачно каламило и добро са каламцима у лозној школи поступало, тада ће их 90% успијевати.

Радник може за 10 сати 400 лоза окаламити, те ако за сваки каламак добије плату (хелер или пријашњих новаца полак

новчића), то ће за дан зарадити 2 фор. што је лијеша сума за једну надницу. Из овога се види, да се за врло малену суму новца може прибавити лозна школа, а особито пак

онда, кад се подлоге американске винове лозе из сјемена произвађају, а виноградар сам собом калами.

(Наставиће се.)

Белешке.

О поправљању вина електрицитетом.

Италијански испитивачи су електрицитет више пута на основу експеримената за поправљање вина употребљавали. Једни тврде, да електрицитет старост вина убрзава, други тврде, да се његов утицај нарочито у томе састоји, да се вино боље одржи, пошто исти свиђушне (микро)организме и споре убија. При разјашнењу утицаја, који бактерије убија, упозорише како на постајање озона услед струје, тако и на повишење температуре. Ђ. Толмеј покушао је да ово питање на екзактан начин реши пошто је т. з. чисте културе од микроорганизама и микрокока, који извесну болест вина, — његово превртање проузрокују, утицају сталне струје од индукованих струја и утицају озона изложио. При том испитивању дошао је до следећих закључака: 1. Антисептичан утицај, којим стална струја на микроорганизме, који превртање вина проузрокују (7 бацила и 2 микрокока) утиче, мора се насцентном кисину (у стању постања) и озону, који се на позитивном полу развијају, приписати. 2. Наизменична струја може исте микроорганизме да уништи, ако доста дуго времена кроз такву течност пролази. 3. Озон разарава бактерије у кратком времену и зато је употреба истога за поправљање преврнутих вина, или таквих, која наклоност за ову болест имају врло за препоруку. 4. При сличности, коју разни микроорганизми имају, који такође болести вина проузрокују, може се узети, да резултати, који су за једне добијени, и за друге вредности имају.

Фалбови критички дани. За ову 1893. годину Фалб је ове дане обележио у погледу незгодна времена и то: I. реда, 16. априла; 18. марта; 25. септембера; 25. октобера; 15. маја; 23. новембера; 16. фебруара; 10. септембера. — II. реда, 11. августа, 27. августа; 9. октобера; 2. марта; 23. децембера;

14. јуна; 1. фебруара; 1. априла; 13. јула; 2. јануара. — III. реда, 18. јануара; 1. маја; 28. јула; 30. маја; 8. децембера; 29. јуна по рим. календару.

Печена јаја. Пристави се вода у једној кастроли и то од прилике за две литре, у коју се усне за по шољице сирћета и једну кашику соли. Кад овако удешена вода проври, разбије се јаје и нагло саспе у ту воду, али тако да се не раздвоји жуманце од беланцета него да у целости остану. Јаје ово ваља да се кува за једно 4 минута тада се варјачом за цеђење извади и на оба краја ножем нешто засече те увије у већ приправљену ишупљену суву жемичку, које се мрве помешају још и са измрвљеним каквим добрим сиром. Тако увијено јаје стави се у шерпењу и у масти се испече, као и остало у презле увијено месо. Дотле се пеку таква јаја док не добију лепу жуту боју као злато. Кад се испеку и поређају у чинију прелију се са каквим добрим сосом. — „Ит. N. В.“

Књижевне вести.

(Замена и приказ.)

Извештај српско православног богословског сјеменишта, за Босну и Херцеговину у *Релјеу код Сарајева* за школеку годину 1891/92. Уредио протопрезвитер Петар Петрановић ректор богословије. Година V. — Сарајево. Земаљска штампарија 1892. — Уз подробни заводски извештај на првом је месту штампана опширна штудија преч. г. проте и проф. *Томе Алигића о разлозима*, који раскидају брачну везу; и о судском поступку у парници за раскид брака.

Ценовник семенарске трговине *Војина Јовановића* у Новом Саду. Год. III. — 1893. година. — Ценовник је овај са многим илустрацијама илустрован, а од семена и биља налази се помена у њему већином што код нас најбоље и напредује и највише се и тражи. Ми се надамо да ће ова српска семенарска радња задовољити у потпуној мери потребе наше, с тога је нашој публици најтоплије и препоручујемо. Ценовник ће дотична фирма свакоме на захтевање бесплатно послати.